

בענין שמירת הגוף והנפש II - שיעור 595

I. בענין צוואת רבינו יהודה החסיד

(א) רבינו יהודה החסיד היה אחד מבעלי התוספות (צ"ט ה: ד"ה דקפיד) היה לו תלמידים גדולים דהיינו האור זרוע והרוקח והסמ"ג וכתב ספר החסידים וספר הכבוד ועוד הרבה ספרים ובספר הכבוד נכתב צוואת רבינו יהודה החסיד שבו פירש על כל עניני הצוואה אבל אין לנו ספר זה ועיין בשו"ת דברי חיים (ה"ט ב - ח) ויש העידו על רבינו יהודה שאם היה בימי האמוראים היה אמורא ובימי התנאים היה תנא ובימי הנביאים היה נביא וכן כתב השלחן הטהור (ר"ס - ז) שלא אחד מן הנביאים בא למדרגתו

(ב) אמנם עיין בשו"ת מהר"ם מיניץ (ט"ט) שכתב שכל צוואתו לא נתפשטו ורובם בטילות וכן כתב בתשובות הנודע ביהודה (ה"ט ז - ט"ט) בענין כלה וחמותה ששמותיהן שווין דכלל גדול שאין לכל חכמים שאחר התלמוד רשות לומר דבר נגד התלמוד והאמרו לא יחשב בכלל חכמי ישראל וכמעט אסור לנו לשומעם אבל הוא לזרעו אחריו צוה כי ראה ברוח הקודש שזרעו לא יצליח בזיווגים כאלה ובוה אינו סותר דברי התלמוד וכן כתב בשו"ת שב יעקב (ה"ט כ"ג) שלא להקפיד על הצוואות אפילו לכתחילה וכ"כ החתם סופר (אגרות סופרים ז - כ"ה) שלא נאמר רק לזרעו וטוב יותר שלא לחוש לצוואת ריה"ח ובפרט שלא חתם עליו (תשובה י"ד קל"ח) והמהרש"א היה אחד מבני בניו של רבי יהודה החסיד ושמו שמואל ושם אביו יהודה וריה"ח צוה שלא יקרא שום תינוק שמואל יהודה משה אברהם יצחק ויעקב ולכן צריך לומר שלא צוה רק לזרעו ממש ויש אומרים שכולם לא נכתבו ריה"ח או מקצתו לא נכתבו (תשובות רבי משה פרובנצלי ט) וצ"ע

(ג) איברא כתב בצוואתו למי שעובר עליה חייב או מיתה או עוני לכן סכנה גדולה כל עושה אלה וקי"ל חמירא סכנתא מאיסורא ולענין שידוכים כתב שלא לישא שני אחים שתי אחיות ואת בת אחיו ושם הכלה וחמותה לא יהיו שווין וכן שם החתן וחמיו לא יהיו שווין ושלא יסוך מנעליו ביום צאתו לדרך

(ד) אמנם עיין בשו"ת ערוגת הבשם (י"ד קי"ח) שהביא הרמ"א (ה"ט ז - ו) שמצוה לאדם שישא בת אחותו דס"ל כהנודע ביהודה דצוואת ריה"ח נאמר רק לזרעו ורק לענין זה וכל שאר הצוואה היה לאחרים ג"כ וראיה לדבר דצוה ריה"ח דאין קוברים שני מתים יחד כשהיו שונאים בחייהם וזה הוכח בשו"ע (י"ד פ"ג - ו) בשם ריה"ח וכן שלא לעזוב קבר פתוח (רמ"א י"ד פ"ט - ב בשם ריה"ח) ועוד צוה שלא יעשה חבירו סנדק ב' פעמים וזה ג"כ מוכח ברמ"א (י"ד פ"ה - י"ח) וכן דאין מוליכין המת מעיר שיש בה קברות לעיר אחרת ג"כ מוכח (י"ד פ"ג - ז) בשם הגהות אשר"י ולא בשם ריה"ח ולכן משמע שלא רק לזרעו אלא גם לדורות אחרות ועוד דכתב ריה"ח לא ידורכהן ברעגנשבורג ולמה צוה כן הלא גם זרעו אחריו לא יהיו כהנים וזה ראיה דלא רק לזרעו ואומרים בשם החזו"א דריה"ח צפה ברוח קדשו עד סוף הדורות וראה שכל השידוכים בנסיבות הללו אינם עולים יפה ומה שייך להקל

(ה) למעשה עיין באג"מ (ה"ט ב - ד) בענין כלה וחמותה ששמותיהן שווין דאין צריך ליזהר וכ"כ השו"ת דבר משה (ב - ג) דמאן דקפיד ומאן דלא קפיד יש לו עמוד גדול לסמוך עליו וכ"כ האג"מ (ג - קל"ג) בענין לבישת מנעלים של מת (ע"ש) ועיין היטב בכל זה בספר שמירת הגוף והנפש (מצא ט"ו)

II. עוד מעניני צוואת רבינו יהודה החסיד

(א) אסור לגלח ראשו או זקנו בראש חודש (מג"א ר"ס בשם ריה"ח) ואפילו חל ביום ו' ולא אסר נטילת צפרנים כמו שכתב ריה"ח דאסר ויש מתירים אם חל ביום ו' מ"מ לא הביאו השו"ע והרמ"א איסור זה איברא עיין במשנה ברורה (י) דיש מקומות שאין מגלחין ואין נוטלין צפרנים בר"ח אפילו חל ביום עש"ק כי כן צוה ר"י חסיד ועיין בשו"ת מהר"ם

מבריסק (3 - 5"ט) ושו"ת משיב הלכה (3 - 7) להקל בזה כיון שלא הובא בגמרא ופוסקים

(ב) **אילן העושה פירות** עיין בכבא קמא (5"3): ובמכות (כ"3): דהקוצץ אילנות טובות לוקה דהקרשים למשכן נעשו מעצי שיטין עומדים בלית בהן פירות וריה"ח אסר משום סכנה וצ"ע דלאו הוא וצריך לומר דאפילו באופן דאין לאו מ"מ אסור לריה"ח משום סכנה וגם לדעת האר"י ז"ל שיש נפשות מגולגלים באילנות אולי יש חשש גם באילן סרק שאין בה פירות אבל יש כמה צדדים להקל דהיינו אם אינו דרך השחתה אלא דרך תיקון שהאילן מזיק דברים אחרים (רמב"ם מלכ"ו - ח) וכגון לבנות בית במקומו (רא"ש 3"ק 5"3) ועוד יש מתירין ע"י עכו"ם דאין שליחות לעכו"ם (שו"ת טוב טעם ודעת ג - 3 - ח) ויש מתירין רק כשמכר האילן להעכו"ם בשטר מכירה (אמרי נועם 3 - ג) ויש מתירין רק לעקור האילן לנטוע אותו במקום אחר (בשאלת יעב"ץ) ויש מתירין לצורך מצוה גדולה כגון בנין בית הכנסת ואיברא יש אוסרים אפילו אילן סרק ואין סומכים על ההיתרים הנ"ל ובפרט די"א דיש איסור אמירה לנכרי לשאר איסורים ודלא כהראב"ד ולכאורה זה דעת האר"י ז"ל וחמירא סכנתא מאיסורא מ"מ רובו המתירים בהיתרים הנ"ל

III. בענין שמירת הגוף והנפש

(א) **כל העומד בפני הנר ערום** הוי נכפה (פסקים קי"3): והובא במשנה ברורה (רע"ה - כ"ז) וכן כתב הערוך השלחן (רע"ה - י"ז) ודעת השו"ת יביע אומר (י"ד ג - ז) שדייק מהגמרא בפני האור ולא לאור דדוקא סמוך ממש לאור ועוד אפשר דנר חשמל קיל טפי דרק חום הנר מזיק ולצורך טבילה אין זה קפידא (שו"ת שלמת חיים 3 - ל"ג)

(ב) **אין לכבות את הנר בפיו** דדמו בראשו (כף החיים י"ד קט"ז - קט"ו) כיון דדשו בו רבים ראוי להזהירו למי שיקבל מ"מ שומר פתאים ה'

(ג) **שלשה דברים מקצרים ימיו** ושנותיו של אדם (כ"ג) מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא (כ"ג) כוס של ברכה לברך ואינו מברך (ג) והמנהיג עצמו ברכנות (צרכות נ"ה): דין זה של ספר תורה לא מוזכר בשו"ע אבל הדין של כוס מוזכר (כ"ה - ג) ועיין בשער הציון (כ"ה - י"ד-ט"ו) דכהיום המנהג אצל כל אורח לומר הרחמן הוא יברך את בעל הבית איני יודע אם שייך כלל ענין זה ולענין רבנות עיין בפסחים (פ"ז): אוי לה לברנות שמקברת את בעליה ודוקא שאינו מרוצה להקהילה בכה"ג מקברת בעליה (מהרש"א זח"א כתובות ק"ג)

(ד) **יש למנוע נשים מלצאת לבית הקברות** אחר המטה (י"ד שני"ט - 3) שגורמים רעה לעולם (ש"ך 3) כי חוה גרמה מיתה (ספר שמירת הגוף והנפש זף תקט"ז)

(ה) **עיין בסוכה** (כ"ט) ארבעה דברים שגורמים ירידה מנכסים (כ"ג) לשהות שטרות פרועים לגבות פעם אחרת (כ"ג) מלוי ברבית (ג) לא מזה מחמת עושרם (ג) פוסקים צדקה ברכים ואינם נותנים ויש עוד דברים (ספר שמירת הגוף והנפש זף תשמ"ו)

(ו) **צריך ליזהר שלא לאכול בשר ודגים שבשלים יחד** מפני שקשה לצרעת (י"ד קט"ז - 3) אבל בדיעבד מותר (רמ"א) אמנם בין בשר לדגים שלא בשלם יחד ירחץ ידיו ויאכל פת כדי לרחוץ פיו (שו"ע ג) וי"א דאין צריך רחיצת ידים אלא הדחת פיו ודעת האו"ה להקל אפילו לכתחילה לבשל דגים בכלי שבשלו בו בשר דהכלי פולט טעם ולא בעין ובטעם אין סכנה אמנם הטור בשם הרא"ש כתב דיש מחמירין ליחד לדגים כלים לבד

(ז) **אין לאכול דגים בַחֲלָב** מפני הסכנה (כ"י י"ד פ"ז) וכ"כ היחודה דעת (ו - מ"ח) דלבני ספרד להמנע מזה אמנם עיין בערוך השלחן (י"ד פ"ז - ט"ו) דלמה לא קבע זה בשו"ע ויש אומרים דיש טעות דפוס בבית יוסף (מג"א קט"ג) ומאן דקפיד קפיד ומאן דלא קפיד לא קפיד

(ח) **יכולים לקרות ב' אחים** זה אחר זה והכן אחר האב ואין מניחים אלא כשביל עין הרע ויש מחמירין אפילו עם בן בנו (קמ"א - ו ובמ"ב י"ט) אמנם הערוך השלחן (ח) כתב דמאן דלא קפיד לא קפיד